

herinneringen aan eerste liefdes en klassenfeestjes. Een eye-opener en een absolute aanrader.” Wouter Westerhof | www.movie2movie.nl

“Cineast Ilmar Raag, die het verhaal aanvankelijk wat geforceerd hip in beeld brengt, blijkt al snel een consequente en perfect passende filmstijl te hanteren. Dit provocerende relaas, geïnspireerd op de Columbine-tragedie in de VS, weet dan ook al zeer snel onder je huid te kruipen.” Sven De Schutter | www.kutsite.com

“Raag blinkt uit in het portretteren van de leefwereld van de jongeren. De peer pressure, de druk om je te conformeren aan de groep, maar ook om je eigen gevoelswereld te ontwikkelen, was nog nooit zo nadrukkelijk op het witte doek te bewonderen.” Brecht Capiou | www.digg.nl

Regie & productie

Ilmar Raag (1968, Estland) was een tijdje filmjournalist, behaalde een Master in scenarioschrijven (1999, Ohio) en schipte het tot directeur van de nationale Estse televisie (2002 - 2005). Tussendoor schreef hij columns voor enkele toonaangevende Estse kranten. Maar in zijn hoofd bleven zoveel verhalen rondspoken die hij niet kwijt kon. Ilmar Raag: *“De ‘last’ van die verhalen ging op den duur te zwaar wegen. Op een dag besliste ik er iets mee te doen. Ik gaf mijn goedbetaalde job bij de televisie op en begon te werken aan KLASS. Mijn volgende twee films zijn nu al volledig geschreven omdat ze al zo lang in mijn hoofd zaten.”*

Het scenario van KLASS is volledig gebaseerd op ware verhalen. Regisseur Ilmar Raag bracht enkele groepen van 15- tot 18-jarigen samen om van gedachten te wisselen over hun eigen ervaringen met geweld op school. Omdat regisseur Ilmar Raag moest zien rond te komen met een erg bescheiden filmbudget (ongeveer 120 000 USD), koos hij ervoor te werken met jonge niet-professionele acteurs. Gedurende een maand werden de verschillende scènes intensief gerepeteerd. De uiteindelijke opnames moesten rond zijn in 12 dagen. Dat maakte het soms lastig werken voor de hele ploeg: *“Door die enorme tijdsdruk heb je op de set geen tijd meer om nog na te denken. Je kunt alleen zo strikt mogelijk een goed doordacht plan uitvoeren. Enkele scènes hebben daar wel onder geleden.”*

Ilmar Raag: *“Volgens mij kan je geen film maken over geweld zonder tenminste te proberen de redenen voor die agressie duidelijk te maken. Als je naar KLASS kijkt, ga je de jongens die hun schoolgenoten afschieten bijna beschouwen als brave mensen en ongelukkige slachtoffers. Ik hoop dat de kijkers na de film nog een keer nadenken over die manipulatie.”*

Pesten & geweld op school

Regisseur Ilmar Raag: *“Ik ben blij dat KLASS eerder bekeken wordt als aanleiding voor een maatschappelijke discussie dan als een artistiek experiment.”*

Pesten in theorie

Natuurlijk is voorkomen beter dan genezen: in de ideale wereld leeft iedereen in een veilige omgeving met respect voor elkaar. Toch komt pestgedrag zelfs op de beste school voor.

We moeten een duidelijk onderscheid maken tussen pesten en plagen. Plagerijen zijn eerder toevallige vormen van negatief gedrag waarbij humor een rol kan spelen. Belangrijk is dat plagen zich afspeelt tussen twee min of meer gelijke groepen of individuen, waarbij het niet op voorhand vastligt wie de bovenhand zal halen. Plagerijen kunnen echter wel gebruikt worden als opstap naar pestgedrag, vooral in nieuwe groepen waar de weerbaarheid van verschillende individuen nog ‘uitgetest’ wordt. Bij pestgedrag is één bepaalde persoon langdurig en aanhoudend het slachtoffer van gewelddadig gedrag van anderen (fysiek, psychisch, sociaal of materieel). Hier is sprake van een machtsonevenwicht waarbij de één de ander doelbewust schade berokkent. Het slachtoffer kan zich nauwelijks verdedigen. Als het dat toch doet, wordt dat door de pestkoppen vaak aangegrepen als reden om nog erger te gaan pesten.

Hardnekkig pestgedrag aanpakken is nooit gemakkelijk. Alleen al het opsporen van pestgedrag is erg moeilijk. De pesters kiezen bewust momenten en plekken uit waarop er geen toezicht aanwezig is. Slachtoffers houden de lippen vaak stijf op elkaar omdat ze het pesten als een vernedering ervaren waarmee ze niet te koop willen lopen.

Een zaligmakende oplossing voor pestproblemen bestaat helaas niet. Wel bestaan er enkele beproefde oplossingsmodellen, namelijk de vijfsporenaanpak en de No-Blame methode. De vijfsporenaanpak is gericht op de verschillende partijen die betrokken zijn bij pesten: het gepeste kind, de pester, de ouders, de klasgenoten en de leerkrachten. De verschillende aandachtspunten zijn:

1. De algemene verantwoordelijkheid van de school
2. Steun bieden aan het kind dat gepest wordt
3. Steun bieden aan het kind dat zelf pest
4. De middengroep (de rest van de klas) betrekken bij de oplossingen van het pestprobleem
5. De ouders van het gepeste en van het pestende kind steunen

Deze methode is bedacht door de Noor Olweus. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat dit één van de weinige effectieve manieren is om pesten aan pakken, vooral door het effect op de lange termijn. Uitgebreide informatie vind je op www.pestweb.nl.

De No Blame aanpak bij pesten komt uit Groot-Brittannië; George Robinson en Barbara Maines bedachten de methode in 1991. De kern is dat men bij niemand de schuld van het pesten legt. Deze aanpak bestaat uit zeven stappen:

1. Gesprek met het slachtoffer
2. Bijeenkomst met de groep
3. Het probleem uitleggen
4. Verantwoordelijkheid uitdelen
5. Voorstellen formuleren

6. Wachten!

7. De evaluatie

Meer informatie vind je op www.caleidoscoop.be.

Joosep gepest

In KLASS zien we de 'klassieke' rollen in het pestgedrag: een haantje de voorste, een klikje meelopers en een meute passieve toeschouwers. Het pestslachtoffer is typisch de introverte jongere die niet goed is in sport. Maar door stom toeval (het feit dat Thea aan haar vriend Kaspar vraagt de deur van hun kleedkamer los te laten) verandert de groepsdynamiek plots drastisch. Kaspar verandert van kamp en er wordt een bitsige machts- of populariteitsstrijd uitgevochten tussen hem en Anders.

Anders: *"Hier is de man die onze sukkel beschermt!"*

Kaspar: *"Ik heb helemaal niemand beschermd."*

Paul: *"Als Anders het zegt, dan is dat zo."*

Kaspar: *"En wat als ik hem beschermd zou hebben?"*

Anders: *"Onthou het goed, man... Niemand in onze klas beschermt Joosep."*

Kaspar: *"Ok, goed... Jij moet het weten. Jij bent de baas"*

Vervolgens ontardt de confrontatie in een gevecht.

De treitermethodes van Anders en de zijnen worden steeds grimmiger: het gaat van scheldpartijen tijdens een basketwedstrijd over vreselijke gevechten tot de diepe vernedering van Joosep en Kaspar op het strand. Ook de moderne middelen worden ingezet: de pestkoppen sturen mailtjes naar hun slachtoffers via valse e-mailadressen (cyberpesten).

Tomas: *"Mag ik hem zelf slaan?"*

Anders: *"Ok, probeer maar. Wel normaal slaan hè."*

Tomas: *"Sta stil!"*

Anders: *"Die trap was belachelijk, hij staat zelfs nog recht. [...] Ik zal het zelf wel doen."*

"Je moet terugvechten!"

Joosep reageert amper op het gescheld en het geweld van zijn klasgenoten. Vanaf het ogenblik dat Kaspar hem (ook fysiek) gaat beschermen, worden de pesterijen alleen maar erger. Zou het dan verstandiger zijn om niet te reageren? Opvallend is ook dat Joosep nooit wil dat volwassenen zich bemoeien met zijn problemen. Hij wil bijvoorbeeld nooit vertellen wie precies wat gedaan heeft.

Leerkracht: *"Joosep, waar is jouw werkschrift?"*

Joosep: *"Iemand heeft hem weggenomen."*

Leerkracht: *"Wie?"*

Joosep: *"Weet ik niet."*

Of zou Joosep toch beter de raad van zijn vader opvolgen en keihard terugslaan? Was hij dan misschien niet overgegaan tot zijn gruwelijke wanhoopsdaad?

Jooseps vader: *"Niemand pest mijn zoon zodat ik telefoontjes krijg van school. Mijn zoon zal terugvechten. De man die niet terugvecht, zal een loser zijn. Als je het hen één keer toont, zullen ze je met rust laten. Begrijp je wel?"*

Kaspar: *"En als we ze nu eens allemaal zouden afschieten? Een soort godsoordeel over hen vellen? Als je een ander slaat, zal je een hand verliezen. En dan zouden we op straat naar al die mensen zonder handen kijken."*

Sven De Schutter op www.kutsite.com: *"De regisseur zorgt ervoor dat ons medeleven met de slachtoffers van de pesterijen zo groot is dat we tijdens de bloedige finale moeten*

vaststellen dat we begrip hebben voor hun daden, hoe onmenselijk die ook zijn. Samen met Joosep en Kasper wil je als kijker immers dat al die vreselijke pubers op een passende manier gestraft zullen worden."

Volwassenen: afwezig of blind

Opvallende afwezigheid in KLASS is 'de volwassene' in het algemeen. De vraag die zich opdringt, klinkt dan ook luidt: waar begint en eindigt de verantwoordelijkheid van de opvoeders, het onderwijs en de media inzake geweld op school?

Joosep en Kaspar hoeven in elk geval niet veel hulp van volwassenen te verwachten: de leerkrachten lijken al te vaak een oogje dicht te knijpen of hebben er geen idee van wat zich voor hun ogen afspeelt. De sportleerkracht bijvoorbeeld reageert bijzonder flauwtjes op de agressieve houding van de klas tegenover Joosep. Het enige wat hij zegt is: "Ok, genoeg, het is tijd." Vervolgens geeft hij Joosep een laf schouderklopje, zonder dat de andere leerlingen het zien. En wat te denken van deze conversatie op het bureel van de directrice?

Directrice: *"Jij hebt dat schrift genomen."*

Kaspar: *"Ik? Wie heeft dat gezegd?"*

Directrice: *"Paul."*

Kaspar: *"Paul? Paul heeft het gepakt."*

Directrice: *"Klinkt dat niet een beetje belachelijk? Paul is de beste leerling in jullie klas. Waarom zou hij dat schrift nodig hebben en waarom zou hij liegen?"*

Kaspar: *"Waarom zou ik het nodig hebben? Waarom zou ik liegen?"*

Ook van hun ouders krijgen Kaspar en Joosep erg weinig steun. Jooseps moeder kan alleen haar bezorgdheid uiten, zijn vader weet alleen te reageren met zijn vuisten. En Kaspars grootmoeder kan zich duidelijk niet voorstellen hoe het er onder jongeren aan toe gaat.

Grootmoeder: *"Kaspar, zeg eens... Jij bent er niet zo eentje waar ze over schrijven hé? Gewelddadig?"*

Kaspar: *"Je snapt er echt niks van."*

Vergelijk

- Gus Van Sant baseerde zijn film ELEPHANT (2003) op de gebeurtenissen die plaatsvonden in Columbine High School. Op 20 april 1999 vonden daar twaalf leerlingen en een docent de dood nadat twee leerlingen iedereen neerschoten die ze tegenkwamen. De twee daders pleegden zelfmoord.
- Hoewel de gepeste jongen in BEN X (Nic Balthasar, 2007) autistisch is, zijn het pestgedrag en de vernederingen die we te zien krijgen, wel vergelijkbaar.
- Sinds de Estse prent KLASS gedraaid werd, vonden al twee schietincidenten plaats op scholen in het nabijgelegen Finland: op een middelbare school in het stadje Jokela (7 november 2007) en op een universiteitscampus in Kauhajoki, gelegen in westelijk Finland (23 september 2008).

Vier steekpartijen op scholen in een week

Uit: DE VOLKSKRANT, 22 maart 2007, door Reinier Vermeer en Claudia Schuh

www.volkskrant.nl/binnenland/article408766.ece/Vier_steekpartijen_op_scholen_in_een_week

AMSTERDAM - Het aantal steekpartijen op scholen is deze week opgelopen tot vier, nadat er donderdag twee gewonden vielen in Amsterdam en Oss.

In Oss raakte een 18-jarige man gewond bij de fietsenstalling van ROC De Leijgraaf. Toen de politie arriveerde was het slachtoffer al afgevoerd naar het ziekenhuis. Een 16-jarige plaatsgenoot is door de politie opgepakt en wordt verhoord. Nadere gegevens ontbreken.

Een 14-jarige scholier in Amsterdam werd met een mes in zijn onderrug gestoken, bij een uit de hand gelopen ruzie op het schoolplein van het Marcanti College. Het slachtoffer is lichtgewond overgebracht naar het Sint Lucas Andreas Ziekenhuis, hij maakt het volgens de schooldirectie goed. De jongen staat niet bekend als een ruziemaker.

De vermoedelijke dader is een 15-jarige leerling van de vmbo-school. De politie kon de verdachte later op de dag aanhouden. Hij is naar het politiebureau overgebracht voor verhoor. 'De leerlingen zijn aangeslagen, ze willen alles weten,' zegt Ruth Kervezee, voorzitter van het college van bestuur. Zij zegt dat er nooit eerder sprake is geweest van dit soort incidenten op de school. Kervezee kondigt aan de veiligheidseisen nog eens te toetsen.

Eerder deze week was er in Rotterdam een steekpartij bij een school. Op het schoolplein van scholengemeenschap Zadkine in de Benthemstraat werd dinsdag bij een vechtpartij een jongen in zijn been gestoken. Hij moest naar het ziekenhuis om geopereerd te worden. De politie ontruimde het schoolgebouw en arresteerde enkele verdachten.

De politie hield donderdag een derde verdachte aan die mogelijk betrokken was bij een steekpartij woensdag op een school in Naaldwijk (gemeente Westland). Een 16-jarige jongen uit Naaldwijk raakte daardoor gewond.

Het incident speelde zich af op de school van de Naaldwijker. De jongen werd in een gevecht met een aantal jongeren gestoken. Het slachtoffer is na het handgemeen naar een dokter gebracht. Zijn huidige toestand is niet bekend. De politie arresteerde woensdag al een 19-jarige Hagenaar en een 17-jarige jongen uit Maassluis. De derde verdachte is 17 jaar en afkomstig uit het Westlandse De Lier.

Filmbespreking in de klas

- Wat heeft jou vooral geraakt in de film?
- Op welke manieren wordt Joosep gepest?
- Waarom denk je dat de pestkoppen Joosep als slachtoffer gekozen hebben?
- Joosep reageert niet op de pesterijen. Hij kijkt nu al uit naar het einde van zijn schooltijd. Dan hoeft hij zijn klasgenoten nooit meer terug te zien. Vind je dat verstandig? Wat is volgens jou de beste manier om te reageren op pesterijen?
- Plots verandert Kaspars positie in de klasgroep. In welke zin? Wat is de aanleiding?
- Kaspar noemt het een 'erezaak' om Joosep te beschermen. Wat bedoelt hij daarmee?
- Neemt Kaspar het als een edele ridder op voor Joosep, of gaat het hem om iets anders? Is het misschien begonnen met een 'foutje' en later uitgegroeid tot een machtsstrijd met Anders?
- Op een bepaald moment vraagt Joosep aan Kaspar om hem niet meer te beschermen. Waarom vraagt hij dat? Hoe reageert Kaspar? Wat gebeurt er de volgende dag?
- Vind jij dat Jooseps leerkrachten goed reageren op de pesterijen? Hoe zouden ze volgens jou moeten reageren?
- Jooseps vader vindt dat zijn zoon zich mans moet tonen en dus moet terugslaan. Wat vind jij?
- Welke positie neemt Thea in in de klasgroep? Hoe evolueert haar relatie met Kaspar?
- Filmrecensent Brecht Capiou schrijft over KLASS: *"Ilmar Raag is één van de weinige regisseurs die het echte gezicht toont van pestkoppen: onverbeterlijke psychopaten die hun populaire imago uitspelen om fysieke en psychologische schade toe te brengen in andermans leven."* Ben je het met hem eens? Waarom wel / niet?
- De reactie van een kijker: *"Pestkoppen zijn losers. Ze kunnen niet hard genoeg gestraft worden."* Ga jij akkoord? Waarom wel / niet?
- Voelde je sympathie voor Joosep en Kaspar op het moment dat zij hun schietpartij aanvangen? Hoe kijk je daar nu op terug?
- Wat zou je tegen Joosep willen zeggen? En tegen Kaspar / Anders / Thea?

- Wat is volgens jou het verschil tussen pesten en plagen? Kun je voorbeelden geven?
- Ken jij mensen die ooit al gepest werden of die ooit zelf gepest hebben?
- Wat bepaalt hoe populair je bent op school? Is het bijvoorbeeld belangrijk de juiste merkkledij te dragen?
- Was jij ooit al betrokken bij een vechtpartij? Hoe voelde je je op dat moment? Hoe voelde je je achteraf?
- Spoort de film jou aan tot actie? Je kunt een PestActiePlan of een Verdraagzaamheidsplan opstellen. Welke goede voornemens staan daarin?

tips

Filmfestival Open Doek uit Turnhout (België) gaf aan een heel diverse groep specialisten uit Nederland en België, de opdracht om aan de hand van enkele vragen hun reflecties neer te schrijven bij de film KLASS. Resultaat is een bundeling van deze reflecties, met achtergrondinformatie en prikkelende vragen die een aanzet kunnen geven om het gesprek tussen leerkrachten onderling maar ook tussen leerkrachten en leerlingen te stimuleren of verrijken. De brochure is enkel beschikbaar in digitale vorm en wordt vanaf 25 april gratis verspreid. Wil je deze brochure graag in je mailbox, vraag ze dan aan via greet.stevens@opendoek.be

webtips

Interviews met regisseur Ilmar Raag

efilmcritic.com/feature.php?feature=2370 (Jason White)

www.keswickfilmfestival.org/downloads/notes/kff_film_notes_28.pdf

Recensies

www.movie2movie.nl/r86601-Recensie-Klass.html (Wouter Westerhof)

www.kutsite.com/festival/festivalrecensie.php?id=653 (Sven De Schutter)

www.digg.nl/movie.php?id=1542 (Brecht Capiou)

Over pesten op school

www.pestweb.nl

www.sjn.nl/pesten

www.kidstegengeweld.nl

www.vista-europe.org

www.kieskleurtegenpesten.be

www.kieskleurtegenpesten.be/week08/met_ben_x_aan_de_slag_-_kinopolis.pdf

www.pesten.net

Over cyberpesten

www.stopdigitaalpesten.nl

www.weetwatjetypt.nl

www.cyberpesten.be

Jaus Müller, "Steekpartij door ruzie om pen." In NRC 12 oktober 2007.

www.nrc.nl/binnenland/article1848571.ece/Steekpartij_door_ruzie_om_pen